
Çolak, A. & Çolak, M. D. (2020). Konya – Karapınar İlçesi Geleneksel Çorap Örücülüğü.
Folklor Akademi Dergisi. Cilt:3, Sayı: 4, 235 – 243.

Makale Bilgisi / Article Info

Geliş / Recieved: 30.10.2020

Kabul / Accepted: 17.11.2020

Araştırma Makalesi/Research Article

KONYA – KARAPINAR İLÇESİ GELENEKSEL ÇORAP ÖRÜCÜLÜĞÜ

Adem ÇOLAK* & Merve DÜZAĞAÇ ÇOLAK**

Öz

Şehir, kasaba ve köylerde yapılan yöresel desenlere sahip el örgüsü çorapların en önemli özelliği, çorap ören kişilerin düşüncelerini ve duygularını yansıtmadır. Maddi kültürümüzün en güzel örneklerinden biri olan el örgüsü çoraplar geleneksel giyimin bir parçası olmakla birlikte, geleneksel yaşam biçiminin de kuşaktan kuşağa aktarılmasında rol oynamaktadır. El örgüsü çoraplar üzerindeki Türk kültürünü yansıtan ve halkın duygu, düşünce ve yaşadıkları olayları anlatan motifler gelenek, görenek ve yaşam biçiminin kuşaktan kuşağa aktarılmasında, geliştirilmesinde ve devam ettirilmesinde de en büyük rolü oynamaktadır.

Çorap örücülüğü, gelenek ve göreneklere bağlı olarak günlük kullanımın yanında kız çeyizlerinde de hediyelik eşya olarak önemli bir yer tutmaktadır. Konya ili Karapınar ilçesinde yapılan alan araştırmasında, yöreye ait 31 adet çorap örnekleri üzerinde çalışılmıştır.

İç Anadolu bölgesinin geleneksel kültürümüzü yaşatan illerinden biri olan Konya Karapınar'da üretilmiş ve üretilmekte olan el örgüsü çoraplar teknik, motif ve kompozisyon özellikleri açısından incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Karapınar, Örücülük, Çorap, Motif, Gelenek

* Öğretim Görevlisi, İskenderun Teknik Üniversitesi, İskenderun Meslek Yüksekokulu, El Sanatları Bölümü, İskenderun adem.colak@iste.edu.trOrcid: 0000-0002-1743-9760

** Öğretim Görevlisi, İskenderun Teknik Üniversitesi, İskenderun Meslek Yüksekokulu, El Sanatları Bölümü, İskenderunmerve.duzagaccolak@iste.edu.trOrcid: 0000-0001-7708-401X

KONYA -KARAPINAR DISTRICT TRADITIONAL SOCKS KNITTING

Abstract

The art of knitting; living in rural areas individuals spend their leisure time, the labor force activation, achieved acquired products manufacturer needs are met and at the same time marketing provide income in terms of individuals, families and countries contributing to the art. The most important feature of hand-knitted socks with local patterns made in cities, towns and villages is that the socks reflect the thoughts and feelings of the manufacturer. Hand knitted socks, which are one of the most beautiful samples of our material culture, play a role in handing life style down from generation to generation as well as being a part of traditional clothing. The motifs reflecting the Turkish culture on hand-knitted socks and describing the feelings, thoughts and events of the people play the biggest role in the transfer, development and continuation of the tradition, tradition and life style from generation to generation. Socks knitting has an important place as a gift for girls' dowry as well as daily use depending on tradition and customs. In the field study conducted in Konyaprovince Karapınar district, 31 samples of socks belonging to the region were found. Hand knitted socks produced and produced in Konya Karapınar, one of the provinces that keep our traditional culture alive in the Central Anatolia region, were examined in terms of their technical, motif and composition features.

Keywords: Karapınar, knitting, socks, patterns, tradition

Giriş

Örücülük sanatı, kırsal alanda yaşayan bireylerin tarımla uğraşmadıkları boş zamanlarının değerlendirilmesi, insan gücünün hareketlendirilmesi, elde edilen ürünlerle ören kişilerin kendisinin ve ailesinin ihtiyaçlarının karşılanması ve aynı zamanda pazarlanarak gelir sağlaması yönünden bireye, aileye ve ülkeye katkıda bulunan el sanatımızdır.

El örücülüğü, kullanılan araca göre şiş, tığ, iğne, mekik, firkete örücülüğü olarak sınıflandırılmaktadır. Şiş örücülüğü ile üretilen ve geleneksel nitelik taşıyan çorap örücülüğünün başlangıcı çok eskilere dayanmaktadır. En eski çorap örneklerinden biri Yale Üniversitesi'nin Suriye'de yaptığı araştırmalarda Araplara ait konçlu çoraptır (Akpınarlı,1995). Türklere ait ilk belgeler ise; Orta Asya'da yapılan kazılarda; M.Ö. VII.,VIII. yüzyıllar arasında Orta Asya'da yaşayan Hunlara ait 2. kurganda bulunan konç kısmı koç boynuzu motifli çoraplardır (Diyarbakırlı, 1972;Özbel,1981; Akpınarlı,1995).

Çorap ayağa giyilen, baldırın yarısına ya da dize kadar çıkarılan, ayağı dış etkenlerden korunmak, aynı zamanda giysiyi tamamlamak amacıyla kullanılan örgü giyeceklerdir.

Çorap örücülüğü, pamuk, yün, sentetik vb. elyaflardan elde edilen ipliklerin şiş aracı yardımıyla oluşturduğu ilmeklerin birbiri içerisinden geçerek meydana getirdikleri dokulardır. Anadolu'da sosyal bir nitelik taşıyan çorap örücülüğü her yaştaki bireyler tarafından uygulanmaktadır. Ülkemizde tarım ve hayvancılığın yaygın olmasından dolayı ham maddesinin kolay temin edilmesi ve örmeye kullanılan araç özelliğinin de taşınabilir olması çorap örücülüğünün her yerde ve her zaman yapılabilmesini sağlamaktadır.

Özbel (1975) çorapları, ak çoraplar, kara çoraplar, alaca çoraplar, kınalı çoraplar, tüylü çoraplar, nakışlı çoraplar olarak; Kuzucular (1976), ökçelerine ve burunlarına göre (gündelik çoraplar, çeyiz çorapları, asker çorapları, oynaş çorapları, töre çorapları, yol çorapları, damat çorapları, gelin çorapları, güreş çorapları, tüylü çoraplar); Doğruol (1995). "Ayaş'ta Çorapçılık ve Testicilik" adlı kitabında topuklarına göre (düz topuk, tahta topuk), boyutlarına göre (erkek, kadın, çocuk çorabı), ipliklerine göre (tek katlı ve çift katlı), desenlerine göre (düz renk-yüz ilmek, düz örgülü, renkli

desenli, düz renk, ajurlu çoraplar), başlama şekline göre (boğazdan başlama, burundan başlama), lastiklerine göre ve kullanım amaçlarına göre (günlük çoraplar, çeyiz çorapları, damat çorabı, gelin çorabı, dürü çorapları, asker çorabı ve satış amaçlı örülen çoraplar) olarak gruplandırmıştır.

Akpınarlı (1995) ise; el örgüsü çorapların burun, taban, topuk, bilek, konç ve başlık bölümlerinden oluştuğunu belirtmekte ve özelliklerine göre şöyle sınıflandırmaktadır;

Kullanım amacına göre; gündelik çoraplar (kadın, erkek ve çocuk), tören çorapları, çeyiz çorapları, gelin ve damat çorapları, yol çorapları, asker oynaş, güreş çorapları vb.dir.

Kullanılan araca göre; beş şiş ve iki şiş ile yapılan çoraplar.

Kullanılan gerece göre; tiftik (tüylü çoraplar), yün, pamuk, sentetik iplikli çoraplar ve keçe çoraplardır.

Kullanılan örgü tekniğine göre; düz örgü, ajurlu, desenli ve renkli desenli çoraplardır.

Kullanılan bezeme türüne göre; Geometrik, bitkisel, figürlü, nesneli, sembolik ve bitkisel bezemeler.

Kullanılan kompozisyon şekline göre; Yatay, dikey, verrev, bütün yüzeye yayılan kompozisyonlu çoraplar (Akpınarlı, 1995; Akpınarlı, 2010:148).

El örgüsü çoraplarda kullanılan ipliklerin elyaf özellikleri de yörelerin iklim şartlarına göre farklılık göstermektedir. Karadeniz ve Ege Bölgelerinde pamuk, İç Anadolu’da yün ve tiftik, Akdeniz Bölgesinin doğusu ile Doğu Anadolu’da yün ve tiftik kullanılmaktadır.

Yöntem

Bu çalışmada tarama modeli kullanılmıştır. Çalışma evreni olarak Konya Karapınar ilçesi ve köyleri alınmıştır. Çorap örücülüğünün yoğun yapıldığı ilçe ve köylerde yapılan araştırma sonucunda farklı motif özelliğinde olan çoraplar incelemeye alınmıştır. Evreni temsil edecek şekilde 31adet çorap örnekleri üzerinde çalışılmış ve değerlendirilmiştir.

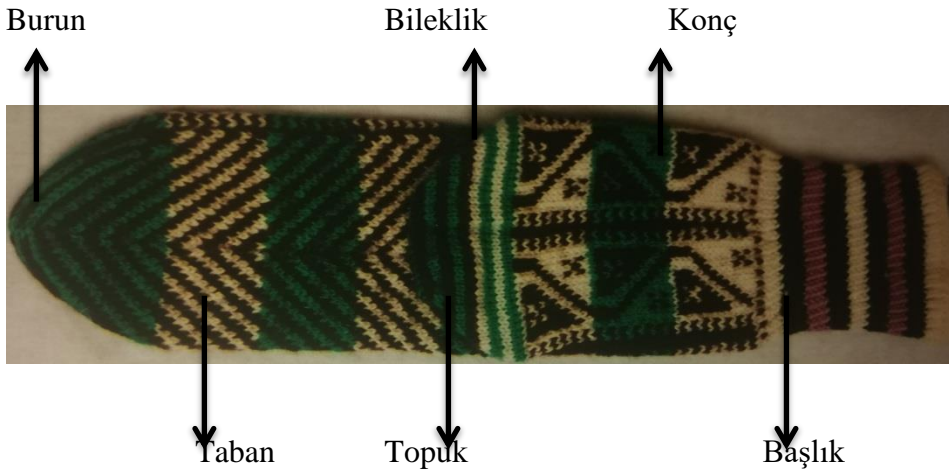
Karapınar Çoraplarının Özellikleri

Hemen hemen her genç kızın çeyizinde oya ve danteller gibi geleneksel el örgüsü çoraplara da ulaşmak mümkündür. Bu yüzden Anadolu'nun çeşitli yörelerinde olduğu gibi Karapınar ilçesinde de geleneksel el örgüsü çoraplar çeyiz geleneğinin en önemli ürünlerinden birisidir. Yapılan incelemelerde çorap örücülüğünün genellikle orta yaşlı bireyler tarafından yapıldığı tespit edilmiştir. Aynı zamanda genç kızlara da temel beceri olarak çorap örücülüğü öğretilmektedir. Çorap örülmesinde araç olarak beş şiş denilen iki ucu sivri veya bir ucu çengel diğeri düz olan şişler kullanılmaktadır.

Fotoğraf 1. Çorap örmeye beş şiş kullanımı(Bahar, 2013; 162)

Yörede çorap örmeye burun kısmından başlanmakta taban ve topuk kısmı örüldükten sonra konç kısmına geçilmektedir. Çorap örücülüğünü biçimlendirmede, ilmek atma, ilmek kapatma, eksiltme, arttırma olarak adlandırılan temel teknikler kullanılmaktadır. Çorapların başlanmasındaki ilmek sayıları iplik kalınlığına, çorabın şekline, motifin özelliğine, bireyin örme sıklığına göre değişmektedir. Örgü tekniği olarak ise, düz, desenli, renkli desenli örgüler çorabın burun, topuk, konç, taban ve başlık kısımlarında bir veya birden çok teknik bir arada uygulanmaktadır.

Karapınar yöresinde yapılan araştırmada örneklem alınan 31 çorap örneğine göre; % 83,87 bayan ve % 13,13'ünde erkek çorapları olduğu tespit edilmiştir. Genellikle bayan çoraplarının yoğun olmasının sebebi çeyizlerde yer alması ve el örgüsü çorapların bayanlar tarafından kullanılmasıdır.

Kadın

Erkek

Fotoğraf 2.Karapınar kadın ve erkekçorap örnekleri

Karapınar çorapları incelendiğinde genellikle gereç olarak % 60 yün, % 40 ise sentetik iplik kullanıldığı tespit edilmiştir. Araştırma kapsamında ulaşılan eski örneklerdeçorapların zemin ve desen ipliklerinin yün olduğu

görülmektedir. Günümüze yakın tarihli örneklerin çoğunluğunda zemin ipliklerinde yün, renkli desen ipliklerinde ise yün görünümlü fabrikasyon iplikler kullanılmaktadır. Bunun nedeni, sentetik ipliklerin daha ucuz olması ve renkli kısımlarda çok fazla renk seçeneği bulunan fabrikasyon ipliklerin tercih edilmesidir.

Eski

Yeni

Fotoğraf 3.Karapınar eskive yeniçorap örnekleri

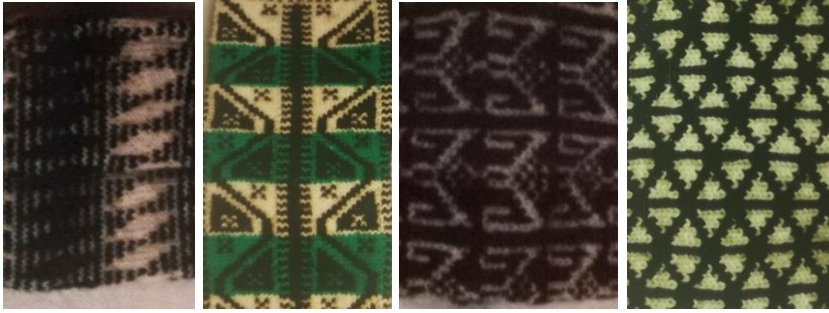
Araştırma kapsamında çorapların teknik özellikleri incelendiğinde Karapınar el örgüsü çorapların % 41,38'inde düz örgü, % 36,21'inde renkli desenli örgü ve % 22,41'inde desenli örgü tekniklerinin kullanılarak çorapların örüldüğü tespit edilmiştir. Böylece yöre çoraplarında çoğunlukla düz ve renkli desenli örgüler kullanılmaktadır. Düz örgüler taban, burun ve başlık kısımlarında yoğun görülmekte, renkli desenli örgüler ise konç, ayaküstü kısımlarında yoğun kullanılmıştır.

Fotoğraf 4.Düz ve Renkli Desenliörgü

Yörede yapılmakta olan çoraplar tek renkli ve renkli olmak üzere iki farklı şekilde görülmektedir. Karapınar ilçesindeki renkli çoraplarda krem, siyah, kahverengi başta olmak üzere sarı, mavi, yeşil, pembe, kırmızı ve eflatun oldukça çok kullanılmıştır.

Karapınar çoraplarında kullanılan bezeme türleri incelendiğinde geometrik, figürlü ve sembolik bezemeler kullanıldığı tespit edilmiştir. Aynı zamanda Karapınar çoraplarında baklava, yengeç, yıldız, Merdiven, yarım baklava, eli belinde, küpeli, çam ağacı, verev, çizgi vs. kullanılan motif isimleri olarak yöre halkı tarafından belirtilmiştir.

Fotoğraf 4. Baklava (Geometrik Bezeme), Merdiven (Sembolik Bezeme), Yengeç (Figürlü Bezeme) ve Yıldız (Geometrik bezeme) motifleri

Ayrıca kullanılan bu motifler hayatın doğum, ölüm, evlenme gibi çeşitli devrelerini yansıtmakta ve doğada görülen hayvan, bitki ve olayları sembolize etmektedir. Bütün bunların yanı sıra, el örgüsü çoraplarda kullanılan motif ve semboller yörenin kültürel birçok görevini üstlenmiştir. Örneğin giyen kişinin çorabından yaşadığı toplum ve bağlı olduğu yöre anlaşılmaktadır (Akpınarlı, vd., 2014, s.297).

Sonuç

El örgüsü çorap sadece geçmişten günümüze gelen el sanatı ürünü değil aynı zamanda bir kültür mirasıdır. Geleneksel el örgüsü çoraplar gelin-damat, asker, çoban gibi çeşitleri ve kullanılan motifleri ile toplumun hayat tarzını, kültür zenginliğini ortaya koymaktadır. Halk kültürümüzün önemli bir parçası olan çoraplarımız Karapınar yöresinde de gelişen teknoloji nedeniyle kullanım alanının azalması ve insanların farklı alanlardaki meşguliyetlerinden dolayı eski önemini yitirmeye başlamıştır. Günümüzde el örgüsü çoraplar kırsal ve kentlerin

geleneksel hayat süren kesimlerinde az da olsa kullanılmaktadır. Ancak eskiye değer verilmemesi, hayvancılık faaliyetlerinin azalması, iplik eğirmedeki güçlükler ve yün malzemenin güve gibi zararlılara karşı korunmasının, saklanmasının zorluğu nedeniyle günümüze çok az örnek ulaşmıştır.

Geçmişten günümüze gelen ve günümüzde yapılmakta olan bu sanat dalımız ile ilgili eserlere sahip çıkmak onları belgelemek ve yörelerde mümkün olduğu kadar önemini kavramak milli ve maddi kültürümüze sahip çıkmak açısından gereklidir.

Geleneksel çoraplarımızda ve diğer el sanatlarımızda teknik ve motif özelliklerinin kaybolmasını önlemek, tanıtmak için belgeleme işlemlerinin yapılması gerekmektedir. Geleneksel sanatlar ağırlıklı yaşayan müzeler kurularak geleneksel ürünler sergilenmeli ve satışa sunulmalıdır. Bu üretimde kalite ön planda olmalı eski örneklerin desenleri, doğal malzeme kullanılarak güncel ihtiyaçlara cevap veren örneklerin tanıtımında pazarlama uzmanları ile çalışılmalıdır. Halkımıza eğitimler verilerek el örgüsü çorapların yaşatılması ve üretilmesi teşvik edilmeli, aile ekonomilerine katkıda bulunmaları da yerel yönetimlerce desteklenmelidir.

KAYNAKLAR

- Akpınarlı, H.F. (1995). El Örgüsü Çorapların Teknik, Desen, Renk ve Kullanım Özellikleri. Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Akpınarlı, H.F. (2010) "Akşehir El Örgü Çoraplarında Motif ve Kompozisyon Özelliklerinin İncelenmesi" 1. Uluslar arası Selçukludan Günümüze Akşehir Kongresi ve Sanat Etkinlikleri Akşehir, 20-21 Kasım 2008. Konya Valiliği İl Kültür Turizm Müdürlüğü yayını:192,147-156
- Akpınarlı, H.F., Baykasoğlu, N., Kurt, G., Yılmazoğlu, İ.H., Yıldız, E. (2014). *Kahramanmaraş El Sanatları, Cilt I*. Ankara: Hangar Marka İletişim Reklam Hizmetleri Yayıncılık Ltd. Şti.
- Bahar, T. (2010). *Göynük El Sanatları*. Ankara: Sistem Ofset.
- Diyarbakırlı, N. (1972). *Hun Sanatı*. İstanbul: Milli Eğitim Bakanlığı Kültür Yayınları.
- Doğruol, H. (1995). *Ayaş'ta Çorapçılık ve Testicilik*. Ankara: Özkan Matbaacılık.
- Kuzucular, E. (1976). "Şarkışla'da Çorap ve Çorapçılık", Sivas Folkloru. 12-14 Mayıs, Sivas.
- Özbel, K. (1975). *Türk Köylü Çorapları*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Özbel, K. (1981). *Knitted Stockings From Turkish Village*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.